

XI. — EEN CRITISCHE BESCHOUWING OVER DE HUIDIGE NOMENCLATUUR DER INDISCHE RATTEN.

DOOR DR. O. L. E. DE RAADT.

Iedereen, die de ontwikkeling der rattenstudie in Ned.-Indië van nabij gevolgd heeft, moet het zonder twijfel opgevallen zijn, dat vooral in den loop der laatste 15 jaren de verwarring in de nomenclatuur dezer knaagdieren onrustbarend is gestegen en wel hoofdzakelijk als gevolg der omstandigheid, dat voortdurend nieuwe subspecies op allerminst vaststaande gronden worden beschreven. Met betrekking tot de volgende ratten zal ik dit nader verduidelijken, waarbij het, uit den aard der zaak, niet mogelijk zal blijken, critiek te vermijden.

1°. Volgens SODY (1) komen tusschen *R. concolor ephippium* Jentink en *R. concolor equile* Robinson en Kloss trapsgewijze overgangen voor. Als dit juist is, zou het niet anders dan een weldaad beteekenen den naam *equile* zoo spoedig mogelijk aan de vergetelheid prijs te geven, aangezien onder deze omstandigheden de *equile* hoogstens als een fluctueerende locale variëteit van de *ephippium* moet worden beschouwd.

2°. *R. concolor* BLYTH, eertijds als: „de *concolor*” in Ned.-Indië van groote beteekenis, is sedert op een geheel onverklaarbare wijze in alle stilte van het tooneel verdwenen, totdat zij, nauwelijks een jaar geleden, onder den naam van *R. concolor otteni* opnieuw haar intrede onder de indonesische rattewereld heeft gedaan. Deze naamsverandering wordt door KOPSTEIN (2) bepleit op grond van volgens hem bestaande verschillen tusschen *R. concol.* BLYTH (uit Rangoon) en *R. concol. otteni* (de z.g. haven-*concolor* op Java). Wat nu de vele biologische verschillen betreft, welke volgens KOPSTEIN in casu zouden bestaan, zoo worden deze echter heelemaal niet genoemd, wat des te meer noodzakelijk zou zijn geweest om de volgende reden:

Volgens LLOYD maakt de *R. concol.* Blyth in Rangoon meer dan 75% van de rattebevolking in huis uit, terwijl de haven-*concolor* op Java (*R. concol. otteni*) eveneens binnenshuis leeft; er is derhalve niet het minste biologische verschil tusschen beide genoemde ratten te bespeuren!

Met betrekking tot de anatomische verschillen tusschen de bedoelde ratten schrijft KOPSTEIN, dat het schedelskelet een gering¹⁾ verschil vertoont; met name zou het meest constante onderscheid te vinden zijn in het meer of minder smalle der z.g. „audital bullae”. Hij beroept zich hierbij op de autoriteit van Dr. C. BODEN KLOSS, volgens hem: „de beste

1) Spatieering van mij.

kenner der Zuid-Oost-Aziatische rattefauna". Welke beteekenis een dergelijk beroep kan hebben, blijkt zonder meer wel hieruit, dat SODY, eveneens steunende op de autoriteit van den heer KLOSS, nog niet zoo lang geleden een bijzonder groot exemplaar der Indische boomrat als een nieuwe subspecies onder den naam van *R. r. sumbae* heeft beschreven!

Overigens blijkt de volkomen identiteit tusschen *R. concol.* Blyth en *R. concol. otteni* nog uit de volgende feiten:

a. OTTEN (3) schrijft: „En tenslotte bleek de haven-concolor" (*R. concol. otteni*) „een volkomen gelijkenis te vertoonen met een uit Rangoon levend toegezonden vrouwelijk exemplaar". (*R. concol.* Blyth).

b. KOPSTEIN zelf zegt, dat het voorkomen van *R. concol. otteni* in de havensteden van Java op import uit het een of andere gebied wijst. Hiermede is ook geheel in overeenstemming, dat PIJL (4) te Soerabaia op een schip uit Rangoon *R. concolor* vond; zonder twijfel kan hier slechts sprake geweest zijn van de bewuste rat uit Rangoon (*R. concol.* Blyth).

Op grond van het bovenstaande meen ik dan ook, dat, met uitsluiting van de zeer dubieuse *equile* (zie boven), in Ned. Indië hoogstens slechts twee ondersoorten van *R. concolor* voorkomen, n.l. *R. concol.* Blyth (= de z.g. haven-concolor van OTTEN) en *R. concol. ephippium* (= de z.g. berg-concolor van OTTEN). Indien nu later eventueel mocht blijken, dat beide genoemde ratten door tusschenvormen in elkaar overgaan en aldus feitelijk slechts gesproken kan worden van één soort, zoo zou aan deze laatste uit hoofde van de prioriteit althans de naam van *R. concol.* Blyth en zeker niet die van *R. concol. ephippium* dienen te worden toegekend.

3°. Volgens SODY is het zeer moeilijk, zoo niet onmogelijk, *R. bukit treubi* Robinson en Kloss (1919) van *R. bukit temmincki* Kloss (1921) te onderscheiden, zonder ze beide ter vergelijking van kleur en samenstelling der vacht in handen te hebben. Dit beteekent m.i., kort gezegd, niets anders, dan dat de naam *bukit temmincki* in de toekomst zal moeten verdwijnen; ditzelfde lot staat de *bukit treubi* ook te wachten, wanneer de naam *jerdoni* Blyth wederom in eere zal zijn hersteld, wat niet zoo geheel en al onmogelijk is, indien — zooals ik meen te mogen aannemen — de heer KLOSS de „auctor intellectualis" is geweest van de elimineering van deze rattenaam uit de Indische literatuur.

4°. Door SODY is onder den naam van *R. rajah verbeeki* nov. subsp. in 1930 een rat beschreven, welke, zooals onderstaande tabel aantoont, een zeer zeker merkwaardige overeenkomst bezit met de door ROBINSON en KLOSS in 1916 beschreven *R. surifer ravus*.

KENMERKEN	<i>R. surifer ravus</i> (24 ex. uit Sumatra)	<i>R. rajah verbeeki</i> (2 ex. uit Java)
1. Kleur rugzijde	Mengsel van donkerbruin en oranjebruin	Mengsel van donker grauwbruin en bruin-geel
2. Kleur buikzijde	roomachtig wit	licht roomachtig wit
3. Kleur staart	tweekleurig met witten top	tweekleurig met wit eindgedeelte
4. Afscheid. rug en buik	scherp	scherp
5. Mammae	onbekend	2 + 2 = 8
6. Lengte kop + lich.	160—210 mM	202—230 mM
7. „ staart	165—210 mM	198—213 mM
8. „ voet	38— 46 mM	43— 46 mM
9. Gr. schedellengte	43— 49 mM	48,5— 51 mM
10. Lengte boven kiezenrij.	6,0— 6,9 mM	7,1— 7,6 mM

Hierbij moet dan verder nog het volgende in beschouwing worden genomen:

a. Beide genoemde ratten zijn tezamen met de *R. bartelsii* Jentink, ¹⁾ onder alle tot dusverre beschreven Indische ratten de eenige, welke een tweekleurige staart (boven donker — onder wit) met een geheel wit uiteinde hebben; zoowel bij *surifer ravus* als bij *rajah verbeeki* is voorts de staart ongeveer even lang als de lichaamslengte van het dier, terwijl bovendien de ringing der staart bij beide ratten onderling niet noemenswaard verschilt (± 12 resp. ± 10 per cM).

b. Op het eerste gezicht schijnt de *surifer ravus* een kleinere rat dan de *rajah verbeeki*; evenwel wijst de relatief groote voetmaat van *surifer ravus* (23,7—21,9% der lich. lengte tegenover 21,2—20,0% bij *rajah verbeeki*) er op, dat onder het materiaal van ROBINSON en KLOSS (24 ex.) waarschijnlijk nog niet geheel volwassen dieren aanwezig zijn geweest, terwijl omgekeerd natuurlijk de mogelijkheid geenszins uitgesloten is, dat één der twee exemplaren, waaruit het materiaal van SODY bestaat, toevallig een bijzonder groot dier is geweest.

1) Deze rat kan evenwel uit hoofde van hare overige kenmerken in casu verder buiten beschouwing blijven.

c. Beide ratten zijn boschratten, de *surifer ravus* uit Korintji op Sumatra (500—1500 M. hoogte), de *rajah verbeeki* uit djatibosschen te Gedangan op Midden-Java (65 M. hoogte). Opvallend is nu echter, dat volgens KLOSS de *surifer ravus* ook op Java voorkomt, terwijl SODY van deze rat schrijft: „Vindplaats op Java mij onbekend.”

Het zou daarom wel interessant zijn, als SODY zijn beide exemplaren van *rajah verbeeki* ter verificatie naar den heer KLOSS zond; op grond van het bovenstaande acht ik het n.l. allerminst uitgesloten, dat KLOSS hierin de Javaansche exemplaren van *R. surifer ravus* zou herkennen.

Alvorens van dit onderwerp af te stappen, moet ik hier nog twee opmerkingen maken, n.l.:

a. ROBINSON en KLOSS (5) hebben hunne beschrijving van *R. surifer ravus* opgemaakt aan de hand van 24 ex. uit Korintji; men mag redelijkerwijze aannemen, dat onder dit materiaal zeker wel ♀ exemplaren aanwezig zullen zijn geweest; niettemin is door hen verzuimd, de als kenmerk zoo gewichtige mamma-formule in de beschrijving op te nemen!

b. Over *surifer ravus* schrijft KLOSS (6): „Not hitherto recorded from Java unless perhaps as *Mus jerdoni*”. Hierover kan men zich slechts verwonderen; het feit is n.l., dat — voor zoover mij bekend — geen enkele Nederlandsche onderzoeker de fout zou hebben kunnen begaan, om de grootere en relatief kortstaartige *R. surifer ravus* te verwarren met de kleinere en relatief langstaartige *Mus jerdoni* Blyth.

5°. Zooals door DE BEAUFORT (7) en later door SODY is uiteengezet, bestaat er zeer zeker niet de minste reden om de identiteit tusschen *Chiropodomys gliroides* Blyth (1855) en *Chiropodomys gliroides anna* Thomas en Wroughton (1909) in twijfel te trekken; derhalve behoort de laatste naam te vervallen.

6°. Hetzelfde geldt met betrekking tot de identiteit tusschen de Javaansche boomrat en de door SODY beschreven *R. r. sumbae* nov. subsp.; ook deze naam heeft, zooals ik in mijn publicatie: „Aanteekeningen over Indische ratten” (dit Tijdschrift, XIV, 1931, blz. 47—49) aangetoond heb, geen reden van bestaan¹⁾.

7°. Bij onze koloniale bureu is het in dit opzicht al niet veel beter gesteld; ook hier worden met groote bedrijvigheid voortdurend nieuwe subspecies „ontdekt”. Zoo leest men bij CHASEN en KLOSS (8), dat MILLER

1) Van deze gelegenheid maak ik gaarne gebruik, om een kleine nomenclatorische lapsus in deze publicatie te herstellen: Op blz. 43 moet n.l. de naam *Rattus rattus* Linn. voor de zwarte rat (= huisrat) ten rechte *Rattus rattus rattus* Linn. en de naam *Rattus alexandrinus* Geoffr. voor de dakrat dienovereenkomstig *Rattus rattus alexandrinus* Geoffr. luiden, terwijl voorts op blz. 47 de naam *Rattus alexandrinus rufescens* eveneens zal moeten worden gecompleteerd door bijvoeging van het woord „*rattus*”.

de veldrat van Poeloe Siantan (Anambas-eilanden) onder den naam van *R. r. siantanicus* heeft afgescheiden van de witbuikige veldrat van Trang (Siameesche schiereiland) „purely on the noticeably broader, less arched rostrum”¹⁾. Blijkbaar wordt dit zelfs den heeren CHASEN en KLOSS te machtig!

In gemoede vraagt men zich dan ook af, waar het met deze allesbehalve wetenschappelijke productie van nieuwe ondersoorten, mitsgaders de hieraan verbonden nieuwe namen, heen moet; de hierdoor ontstane verwarring wordt bovendien niet weinig vergroot door de omstandigheid, dat zelfs door gereputeerde onderzoekers fouten van cardinale beteekenis worden gemaakt, zooals het volgende voorbeeld aantoont. Zoo schrijven CHASEN en KLOSS: „On the other hand the large size of *siantanicus* is sufficient to separate it from the white-bellied field-rat of the Malay States, Sumatra and Borneo (*jalorensis* Bonhote)”. Het is voorwaar moeilijk zijn oogen te gelooven, als men dit leest! Blijkbaar toch is het aan de genoemde onderzoekers geheel onbekend, dat de Sumatraansche veldrat wordt vertegenwoordigd door de *R. r. brevicaudatus*, die hemelsbreed van de *jalorensis* verschilt, en voorts, dat laatstgenoemde rat op Sumatra niet voorkomt.

Het lijdt m. i. dan ook geen twijfel, dat CHASEN en KLOSS in casu de *jalorensis* moeten hebben verward met de Indische boomrat; deze beide ratten gelijken n. l. in velerlei opzicht zeer op elkaar, hebben niettemin echter ook belangrijke onderlinge verschillen en wel:

a. in grootte; terwijl de *jalorensis* een betrekkelijk kleine rat is met een lich. lengte van 143—170 mM., is de boomrat een veel grooter dier met een lich. lengte van 150—220 mM.; intusschen moet worden erkend, dat dit onderscheidskennmerk bij ongeveer even groote exemplaren met een lich. lengte tusschen 150—170 mM. zijn waarde verliest.

b. in biologie; *jalorensis* Bonhote is een echte veldrat²⁾ en aldus, in tegenstelling met de boomrat, geen klimrat, welk biologisch verschil met een aan zekerheid grenzende waarschijnlijkheid bij deze ratten ook morphologisch tot uitdrukking zal blijken te komen in het voetzool-onderscheidskennmerk, door mij jaren geleden beschreven met betrekking tot de Javaansche veldrat en huisrat (9), m. a. w. men mag op goede gronden verwachten, dat de *jalorensis* als veldrat een voetzool zal blijken te hebben van het type der Javaansche veldrat (*brevicaudatus*), terwijl de boomrat als klimrat een voetzool zal blijken te hebben van het type der Javaansche huisrat (*diardi*).

Uit den aard der zaak kan voor het onderzoek naar dit voetzool-

1) Spatieering van mij.

2) Zie hierover de publicatie van Jhr. VAN HEUEN in dit tijdschrift, XIII, 1930, blz. 151.

kenmerk slechts v e r s c h materiaal in aanmerking komen dan wel materiaal, wat zóódanig is geconserveerd, dat de natuurlijke verhoudingen hierdoor niet zijn veranderd (formaline-conserveering).

Tenslotte meen ik te kunnen eindigen met hier de hoop uit te spreken, dat het bovenstaande er toe zal mogen bijdragen om een grondige critische revisie der Indische rattennomenclatuur ter hand te nemen en aldus aan de thans heerschende fatale verwarring op dit gebied voor goed een einde te maken.

LITERATUUR.

1. SODY, Zool. Med. Rijks Mus. Nat. Hist. Leiden, XIII, 1930, blz. 94—140.
2. KOPSTEIN, Geneesk. Tijdschr. v. Ned.-Ind. 1931. I. blz. 3.
3. OTTEN, Med. Burgerl. Geneesk. Dienst, 1924, II, blz. 158.
4. PIJL, Gecit. naar SWELLENGREBEL in Med. Burgerl. Geneesk. Dienst, 1913, II, 1ste bund., blz. 53.
5. ROBINSON en KLOSS, Journ. Str. Br. Roy. As. Soc., 73, 1916, blz. 272.
6. KLOSS, Gecit. naar SODY (l.c.)
7. DE BEAUFORT, Med. Burgerl. Geneesk. Dienst, 1913, II, 2de bund. blz. 5.
8. CHASEN en KLOSS, Journ. Mal. Br. Roy. As. Soc., VI, 1928, 3, blz. 36.
9. DE RAADT, Med. Burgerl. Geneesk. Dienst, 1913, II, 2de bund., blz. 32 en Geneesk. Tijdschr. van Ned.-Ind., 1914, I, blz. 31.

Oegstgeest, October 1931.
